

A város lelke

Megkeresett egy neves fővárosi kollégám: írni szeretne Szegedről valami nagyot és szépet — lenné-e segítségére? Néhány jó ötlet, szín, valami történet kelle-ne... Sokáig elbeszélgettünk. Históriairól, kuriózumokról, élők-ről és holtakról, városképről meg városzeretetről. Ő is megrajzolt egy kört. s annak ilyen cikkei voltak: salámi, olaj, boszorkányok, Fehér-tó paprika, papucs... Az istennek se akart ezektől elkanyarodni — egyre csak azt firtatta, ami már a közvélemény könyökén jön ki, az ismert és unásig ismételt köz-helyeket. Sehogyse tudtam rá-venni, hogy lemondjon ezekről a lerágott csontokról. Az sem segített, hogy a végén már szinte könyörgőre fogtam a dolgot: „Vegyétek már le végre a vá-rost homlokáról ezeket a harsány címkéket! En már negyed szá-zada itt élek, ismerem és szerem ezt a várost — de nekem alig mondanak valamit ezek az öreg klisék. Olyanok, mint a me-zkopott bizsuk. Ennek a városnak lelke van! Hangulatai! Kisugár-zó szelleme, ihletei. Azt tessék keresni, amit a bölcs rómaiak így fogalmaztak meg: genius loci!”

A kolléga elment és megírta a nyolcezerhuszonharmadik riportot a csillogó gömbtartályokról, a pirosító füzerekről, beleszótta a dóm kettős ágát meg azt, hogy „az öreg Tisza felett”...

Mert a közhelyeket nem lehet kiirtani. Különösen a gondolati közhelyeket. A nyelv ilyen férgeit még könnyebb pusztítani, gondos fogalmazással, igényes stílussal — hanem a készen kapott gondolati közhelyek csak szellemi mélyszántással parancsolhatók alá. Közé kell lenni a témához, annak lényegébe kell hatolni, az igazi jellemzőket, a valódi értékeket kell feltárni ahhoz, hogy a már-már csúfondárosnak tűnő közhelyek leáldozzanak. Egy város esetében pedig még közszellem is szükséges hozzá: hogy magunk ne terjesszük, ne motogassuk, ne konzerváljuk őket!

Tudom én, ezek ragadnak, mint a bogáncs. Nemcsak Szegednek a homlokzatán okvetetlenkednek. A leegyszerűsítés abszolutizálódik abban is, hogy Makót mindig hazymával, Kecskemétet a barackpálinkával, Vásárhelyt a majolikával azonosítják. És minden „híresség” fölkerül a portálra mindenütt. De hogy csak ezekkel operáljunk...?

A közhely üresen kong, s ha gyakran élnek vele — márpedig ez a legfőbb természete és jellemzője — éppen a lényegtől vá-laszt el, azt takarja. Volt egy tévéműsor az ősszel, Jó estét, Szeged! Miért fogadta éppen a szegedi közönség szinte sértéttel? Mert a közhelyek járatain közelített a városhoz, nem pedig kereső, kutató szeretettel a téma iránti alázattal, amit egy város érdemelne. Jó estét, közhelyek! — ez lett volna az igazi címe. De mi is aládogoztunk ennek a könnyű koncepciónak. Elé áll-tunk a szekérnek. Valahány városmertető kiadvány megjelenik, első dolgunk, hogy ezeket a puskákat elsütőgessük.

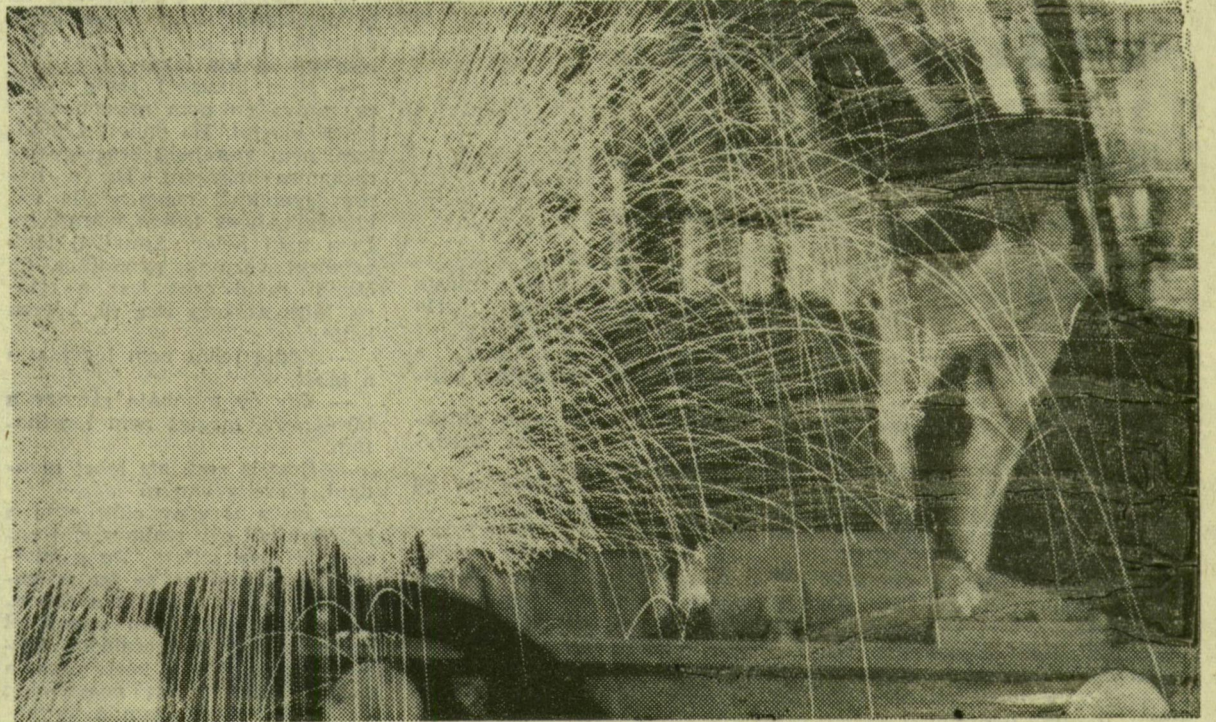
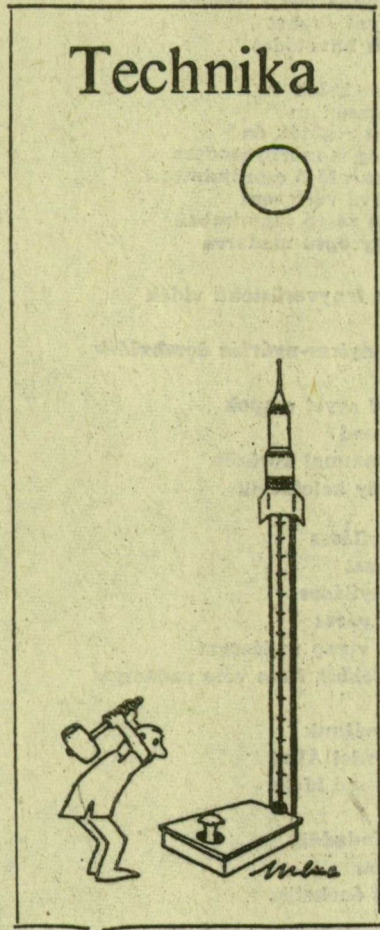
Pedig vannak más nyomok is, más megközelítések is. Még az év elején mondta a város tanácselnöke egy interjúban: „Ha valamely város rendelkezik azzal a lehetőséggel, hogy ne legyen szá-mozott város a házigyárak világában — az elsősorban Szeged. Meg tudja őrizni karakterét a fejlődés roppant iramában is.” Erdei Ferenc Szeged-könyvéből ide kívánkozik: „... elbűvülő vá-rosképi együttesei és egyes épü-letei is vannak; terei, utcái és műemlékei között bőven vannak egyedi szépségek, s izgalmasan változatos az egész városképi együttes”. Bálint Sándortól is köl-csön veszek egy bekezdést: „... Szeged a rekonstrukció nagy városképi forradalma után sem vesztette el történelmi organiz-musát, tradicionális levegőjét. A képzőművészeti kultúrák, stílus-áramlatok hiteles vonásai mo-

dem arculatán is ott fűkrözdö-nek és Szegedet európai nagyvá-rossá avatják... Alig van ma-gyar város, amely a természet-adta szépítészerekkel... annyira élne, mint Szeged”. Sótér István is karakterisztikus vonásokat ra-gad meg egy Szegedről szóló val-lomásában: „Az árvíz utáni újjá-építés... egy tovatűnt ábrándot valósított meg: a sugárutak és a körutak haussmani elvét, s korát megelőző millenáris vaj-dahunyadi ábrándot, mely Firen-zét egy főpostával, Amszterdamot egy államvasúti üzletvezetősé-gel, Tripoliszt egy gőzfürdővel, Párizst a régi közúti híddal, Athént egy múzeummal, Monte Carlót pedig a Kass-féle vígadó-val telepítette a Tisza-partjára... Beszédese az ellentétek a várost körülölelő táj és a szegedi város-kép között, valamint a város újabb kora és múltja között is. Az ellentéteknek ez a szövevénye Szegedet végül is valamiféle já-tékos bájjal ruházta fel... A lé-lek térképén Szeged délibb he-lyet foglal el, mint a földrajzi térképén.”

Jó lenne már egyszer össze-gyűjteni és együtt fölmutatni ezeket a Szegedről szóló, ihletett, értő és érző sorokat, mert a vá-rost lelke ezekben közelíthető és érthető meg. Ezekben ugyanis je-len van az ember is, aki száza-dok óta építi újra rakja ezt a várost, úgy, hogy megőrizi és gaz-dagítja hangulatait, atmoszférá-ját.

A közhelyek, amelyekről mér-gesen és indulatosan szóltam, azért nagyon föltűnőek, mert ép-pen ezeket nyomják el. A lényeg fölmutatása mellett elmennek, megélnének, mint apró dekorá-ciók, de önmagukban harsányak és igazságtalanok, kicsinyesek és kopottak. Éppen a genius loci marad rejtve miattuk. A város nagy rekonstrukciójának korában — s ezen a rekonstrukción egy-szerre értem a társadalmi átalakulást, az iparszerkezet hatalmas változásait, az emberi tudat át-formálódását és a tényleges vá-rosepítést — illendő átalakítani a szemléletet is, amellyel váro-sunkat megítéljük. Hogy tényleg a város lelkét lássuk, fejezzük ki és mutassuk föl.

SZ. SIMON ISTVÁN

A víz melletti város tájé-kán érc és olvasztásá-hoz való energiahordozó napjainkig sem termett. Am Szeged vasigényei az ő-szidőktől kezdve olyan magas fo-kon lobogtak, hogy a sivó ho-mokon is megteremtette kohós műhelyeit. És egyik igény szűlte a másikat. A víz a hajót kíván-ta, hajó a vasalást, és későbbi mozdulásához a gépet. A vontá-tás a kenderet, a belőle való kö-telet. Ahol kender terem, népi aranyoskodó nyelven szólva, a gatyafa, ott kirügyezik a textil-ipar. A búza a malmot kívánja, a malom a vasból való alkatré-szeket. Napjainkban az élet leg-jámborabb foglalkozási ágazata sem nélkülözheti a vasipart.

Az immáron nyolcvan éves Dé-ri Miksa Általános Gépipari és Erőáramú Villamosipari Szakkö-zéiskola épületében délután 4 és 9 óra között a tudni vágya-kozók serege. Amíg a délelőtti rendes korúak 510 tanulója népe-síti be a termeket és folyosókat, addig a felnőttoktatás különbö-ző változataiban továbbtanuló-knak 6-700-as tömegei polyognak az iskola helyiségeiben.

Az alapfokú képzés az utolsó öt év alatt háromezernél több okleveles központikázán-fűtőt, iv- és lángh-gesztőt, esztergá-lyost hűtőgépeket bocsátott ki. Közöttük szerény számokban ugyan, de megtalálhatók a nők, különösen az új városrészek hő-központjaiban. Ez a tömeges ok-tatási forma a szakembernevelés-ben a felszabadulás után vert gyökeret, amikor traktorosgépé-szeket, mezőgazdasági gépkezelő-ket képeztek az iskola falai kö-zött.

Sok üzem a Gépipari Tudomá-nyos Egyesület segítségével a sa-ját kebelében szervezi meg a szakmunkásképző tanfolyamait. A Finommechanikai Vállalat há-mor-négy tanfolyamot is indít. A tanfolyam tantárgyai elsősorban a szakma elsajátítását tűzik ki célul, de szerepelnek itt társada-lomismereti foglalkozások és gaz-daságpolitikaiak is. Más terüle-ken, más szakmákban kényerű-ket keresőknek, szakmástitása, át-képzése folyik Természetesen a tanfolyamok sikeres elvégzéséről szóló okmány csak saját üzem-ből érvényes. Efféle átszakosít-ó házi tanfolyamokat szervez még városunkban a DÉGÁZ, DE-MÁSZ és más kisebb üzemek.

A középfokú képzés egyik vál-tozata:

A termelésirányítás közvetlen szakemberei technikusminősítő és különbözőzetis tanfolyamokon ké-szülnek új feladataikra. Erre az oktatási formára azok a fizikai dolgozók járhatnak, akik szaktu-dásuk alapján eddig is műveze-tői csoportvezetői beosztásban dolgoztak, iskolai vezetés nélkül. Hanem az őket foglalkoz-tató üzem a megfelelő képesítés megszerzését kötelezően előírta nekik. A szaktudás megszerzésé-nek ez a formája esti és levelező tagozaton folyik.

Az új típusú szakközépiskolák nem adnak technikus oklevelet, mivel a nappali tagozaton vég-zett szakemberek fiatal, tizen-nyolc éves korukban még megfe-

Tóth Béla

A szaktudás békés csatatere

lelő gyakorlati tapasztalatokkal nem rendelkeznek. Ezért kétéves szakmai gyakorlat után ezeken a tanfolyamokon szerzik meg kü-lönbözötis, minősítő technikus okleveleket új feladataik megol-dásához. Jelenleg három tanfo-lyam 99 hallgatója üli a Déri Miksa esti padjait.

A minősítő tanfolyam tantár-gyai: 1. társadalmi, politikai ismeretek; 2. szakmai, elméleti ismeretek; anyag- és gyártásismeret; 3. szakmai iskolai, műhely-és laboratóriumi gyakorlatok.

A középfokú képzés másik vál-tozata:

Az iskola által létesített, és a munkások körében népszerűvé vált oktatási forma a négyéves esti és levelező tagozat. A to-vábbtanulásnak ez a formája 1950-60 között virágzott legtömege-sebb méretekben. Csak az ismer-tetett iskolában tíz osztályban folyt napról napra az oktatás, azoknál kihelyezett tagozatokon: Hódmezővásárhelyen, Szentesen, Csongrádon, Kiskunfélegy-házán is világítottak éveken át az iskolák ablakai. Látszatra eb-ben a továbbképzési formában is csökkent az érdeklődés. Jelenleg Szegeden hat osztály működik, 180 tanulóval a Déri Miksában. Kihelyezett tagozat nincs, de a felsorolt városok új típusú szak-középiskoláiban folyik e kereten belül a szakemberképzés.

Levelező tanulóként 290 fizi-kai munkás szerzi meg napja-inkban ismereteit.

Mindkét felnőttoktatási fóru-mon a nappali tagozatok tantár-gyai szerepelnek: matematika, fi-zika, kémia, anyag- és gyártás-ismeret, mechanika, géptan, mű-szaki rajz, üzemgazdaságtan, munkavédelem, irodalom, törté-nelem, magyar nyelvveltség stb.

Az estiek hetenként háromszor, délután 4-9-ig előadásokat hall-gatnak, táblai feladatokat olda-nak meg, felelnek, műhely-és laboratóriumi gyakorlatokon vesznek részt, zárthelyiket, ellen-őrző dolgozatokat írnak. Épp csak kicsivel izgulnak jobban a nap-palisoknál, mivel a felnőtt ko-molyabban veszi és viseli el meg-nőtt önértékeléssel a vereségeket.

A levelezőknek heti három al-kalommal biztosított konzultációs lehetőségeken nem kötelező részt venni, mivel ebben az oktatási formában Orosházaól Gyuláról, Kecskemétről, Balmazújvárosról a fizikai munkások. Ezzel szem-ben otthon megoldandó házi fel-adatokat karnak és írnak havon-ta minden tantárgyból. Így adva számot előmenetelüknek. Dolgoz-taikat osztályvezetői beosztásúak a szakvezető tanárnak. Félévnyként írásos és szóbeli vizsgát tesznek az estiekkel együtt.

A munkáshallgatók legkevele-ttebb tárgyai az anyag- és gyár-tásismeret, mivel a való életben e témákkal állnak legközvetle-nebb kapcsolatban. Nehezebben

meg a matematika, fizika, ké-mia, miután csak zárt könyvek tartalmazták számukra az idevo-natkozó ismereteket. Nagy nehé-zégeket jelent a munkáshallga-tók számára a magas követelmé-nyeket állító műszaki rajzok elkészítése. Kevesebb idejük van rá, mint a nappalisoknak, rajzo-lási gyakorlatuk minimális, ke-mény munkában megnehezült ke-zük nem tud olyan hajlékonyan segedelniükre lenni, mint a ser-dülőkorú fiataloké. Am felnőt-tőhöz illő szigorú ambícióval, ahogy a többi nehéz tantárgyak mere-deken magas betonfalait, úgy át-verik magukat a fáradsalmas ne-hézségeken.

Továbbá akármelyik oktatási formát nézzük, kevés nő jelent-kezik az iskola kínálta szak-mákba. A vasasság még nem annyira automatizált, kenyerke-reset, hogy gombnyomással le-hessen kiváltani a fizikai mun-ka erőfeszítést kívánó monumen-tumait. A négyéves kurzus mű-helygyakorlatában egy éven át idomreszelés folyik. A kovácsmű-, helyben a nagykalapácsal való ráverés is a tanulmányi munká-hoz tartozó, elsajátítandó tan-tárgy. És a hegesztőpisztolyok riasztóan sziszegnek, olykor go-romban durrognak, ami taszítja a lányok érdeklődését.

A Dériben végzetek szeretet-tel kötődnek iskolájukhoz, ami-nek bizonyítékeként az öt, tíz, tizenöt, húsz, harminc éve érettsé-gizettek találkoznak a való töme-gelés a legfigyelemre méltóbb, Nemrégiben hatvan éve érettsé-gizettek találkoztak a zajlott az í-skola falai között, és húsz 80 év fölötti haredzett vasas jelent meg rajta. Az iskola memóriája szerint az itt végzetek 95 százalé-ka a vasas pályán görögül. Am jutott belőlük jogi, színeszi pá-lyákra is és teremtődött snort-világba, valamint híres orvos-professzor is az egykor az iskola műhelyében kovácsolt tanuló-kból. A Dériben végzetek, szak-mában maradvá, elkerültek a ka-tonai, műszaki területekre, a re-pülőben jelentős helyeket vere-kedtek ki maguknak, és a ma-gyar kereskedelmi tengerhajózás-ban is ott találhatjuk az egyko-ri növendékeket. A környék olaj-termelése és a DÉMÁSZ évenné-80 új ittvégzetett tudna fozadni. Hanem a nappalisok 55 százalé-ka továbbtanul az estiek és le-velezősök továbbtanulási sáncá-ka természetesen alacsonyabb. hi-szen a család, az életkor, az üzem eleve helyhez köti őket.

Sok jó, a kárpácstól el nem tántorodó, szakmáikat szven-délyesen szerető, aranykezű ér-téket termelni tudó szakmért seregszén még ki az elkövetke-zendő 2000-ig a Déri Miksa nev-ven ísből álló tanári testüle-t, s aztán újra megveszélhetjük együtt, az érintett munkásokkal összetalálkozva, a soron követke-ző feladatokat!